

Martin Berntson. *Klosterliv: En historia om spiritualitet mitt i världen*. Skellefteå: Artos. 2024. 372 s.

En historisk översikt av kristet klosterliv i alla dess former erbjuder oss Martin Berntson i denna bok. Berntson är professor i religionsvetenskap och teologi med inriktning mot kyrkohistoria vid Göteborgs universitet. Hans forskning fokuserar tidigmodern tid i Norden.

Boken är kronologiskt strukturerad och börjar hos ökeneremiter och cenobiter i den tidiga kyrkan. Vi möter här bland andra Antonios (251–356) och Pachomios (292–346). Därefter beskrivs utvecklingen i Väst-europa via bland andra Johannes Cassianus (360–435) och Benedikt av Nursia (480–543) samt tidedgårdens utveckling. Vi möter klostren i Gallien och på Iona samt det inflytelserika Cluny. I nästa kapitel, som i tid är parallellt med det förra, beskrivs utvecklingen i såväl Syrien med ökenasketer och styliker, Bysans med hesychasmen som de ryska klostren.

Kapitel 6 behandlar utvecklingen i Väst-europa med reformer av de monastiska ordnarna och uppkomsten av kartusianorden och cisterciensorden. I kapitel 7 berättas om de militära munkordnarna, Tempelherreorden, Johannitorden och Tyska orden. Berntson lyfter fram dessa ordnars spiritualitet och betonar att denna ”svarade mot samma andliga kultur i Väst-europa som låg bakom framväxten av 1000-talets reformkloster” (s. 153) och förklarar att dessa ordnars medlemmar samtidigt var *både* riddare och munkar som alltid skulle rannsaka sitt inre och enbart sysslade med det våld som ansågs bidra till människans frälsning. Kapitel 8 behandlar kvinnligt klosterliv och pekar på den utveckling som gjorde att även kvinnor ur samhällets övre skikt nu inträdde i klostren. Vi presenteras för Hildegard av Bingen (1098–1179) och Julian av Norwich (ca 1343–ca 1416) samt för beginernas komunitetsliknande levnadssätt. I kapitel 9 möter vi tiggardordnarnas framväxt

under högmedeltiden, vilka fick bemöta såväl heretiska rörelser som det ökande inflytandet från marknadsekonomins krafter. Den franciskanska familjen beskrivs, liksom dominikaner och karmeliter. Kapitel 10 är det sista före reformationen och behandlar de senmedeltida klosterreformerna. Här läser vi om *devotio moderna*, där även lekmän utanför klostren anammade ett klosterliknande levnadssätt. En stor del av kapitlet ägnas därefter birgittinordens uppkomst, spiritualitet och spridning.

Återstående kapitel behandlar reformationstiden och utvecklingen därefter. Kapitel 11 redogör för motiven till stängningen av klostren i de protestantiska områdena, medan kapitel 12 behandlar klosterliv i romersk-katolska kyrkan under samma tid. Här beskrivs jesuitordens födelse, reformer av flera äldre ordnar samt klosterliv utanför Europa. Vidare behandlas upplysningstiden med den andra klosterstängningseran, där klostrens existensberättigande kopplades till samhällsnyttan och de äldre monastiska ordnarna fick kämpa för sin överlevnad. Vi får också veta hur benediktinfamiljen utökades med trappistorden och Solesmes-kongregationen samt hur Elisabeth Hesselblad (1870–1957) lyckades återetablera birgittinorden på svensk mark. Kapitel 13 är tillbaka i Östeuropa och uppmärksammar Finland och Ryssland med flytten av det ortodoxa Valamo-klostret samt presenterar några ortodoxa kommuniteter i Sverige. Kapitel 14 behandlar evangeliska kommuniteter, vilkas roll ibland varit oklar, men som ofta motiverats med ett undervisningssyfte. Vi presenteras för *24-7-bönen* inom herrnhutismen och ekumeniskt komunitetsliv på Iona och i Taizé samt komunitetsliv inom Svenska kyrkan. I bokens avslutning beskrivs på ett vackert sätt klosterlivet som en historia om hållbarhet – en hållbarhet för såväl människosjälens som för skapelsen och omvärlden i stort.

Längs vägen genom klosterlivets historia belyser Berntson kyrkohistoriskt viktiga personer med korta biografiska beskrivningar.

Han ger just den information som läsaren behöver ha för att kunna följa tråden i klosterlivets utveckling. Berntson har gjort ett gediget förberedelsearbete och läst in sig på en stor mängd personer och företeelser som är viktiga länkar i denna kedja – eller dessa kedjor, skulle man också kunna säga, för det handlar både om parallella skeenden i Öst- och Västeuropa och övriga världen och korsbefruktningar där man hämtat inspiration från varandra. Berntson lyckas pedagogiskt redogöra för detta.

Den bok Berntson nu erbjuder är mycket ambitiös och något som verkligen också behövs skrivas på svenska. Berntson skriver själv i förordet att bokens bredd har måst ske på bekostnad av djupet. Detta är fullt förståeligt. Denna breda mångfald kan få effekten att den som aldrig förr kommit i kontakt med klosterlivets historia kan känna sig förvirrad av den myckna informationen och av skeenden som löper parallellt i olika delar av världen – men om nu bredden skulle presenteras finns det sannolikt inget bättre sätt att göra det på än med den struktur som Berntson valt. Den som får ut mest av läsningen är nog den som har en del förkunskaper. Då får man hjälp av denna bok att se saker i sitt rätta sammanhang och som en del av en ständigt pågående växelverkan och utveckling. Kunskaper man redan har får en bättre struktur och blir därmed både hanterbara och fördjupade. Boken har en bra notapparat och en lång litteraturlista där den intresserade kan få tips om fördjupningsläsning inom de fält som känns särskilt spännande.

Berntson skriver välbalanserat och kunskapsrikt och förhåller sig sunt och självständigt till tidigare forskning. Väldigt mycket har kommit med, men naturligtvis kan inte allt göras. Vad man saknar mest är några sidor om de många nya romersk-katolska ordensbildningar och kongregationer som tillkommit efter reformationen – ofta med en ganska utåtriktad verksamhet. Exempel på sådana är Filippo Neris brödraskap och Oratoriekongregationen,

Barmhärtighetsdöttrarna, Jesu små bröder och systrar och Fraternités de Jérusalem, för att nu bara nämna några i en stor mångfald. Eftersom denna mångfald nämns så sparsamt, ger boken intrycket att klostren i romersk-katolska områden behandlats nästan lika hårt som i de protestantiska och man undrar om inte den bilden borde nyanseras lite. En reflektion över detta hade gjort boken mer komplett och besvarat en del av de frågor som kanske uppstått under läsningen. Boken är ganska tjock, men vad hade det gjort med några sidor till?

Ett stort plus är Berntsons sätt att skriva. Boken möter alla krav på en akademisk text, men stilen är trots detta läsbar även för den som är mindre van vid den typen av texter. Referenserna har samlats i slutnoter, vilket också underlättar läsfloeden.

Riset får utdelas till Artos förlag, som snålat in på korrekturläsningen. Författaren kan och ska inte tyngas med detta. Ögon som inte tidigare läst texten behövs för att städa undan upprepade eller omkastade ord och fylla i de glömda. Det är för mycket kvar av sådant i såväl text som referenser, tyvärr.

Denna presentation av boken och dess genomgång av ett myllrande klosterliv under 2 000 år gör knappast Berntsons utmärkta arbete rättvisa. Jag får be den vetgirige att läsa boken själv och bereda sig på en behagfull förening av nytta och nöje!

Katarina Hallqvist
Doktorand, Lund

DOI: 10.51619/stk.v10i1.27621

Richard Capobianco (red.). *Heidegger and the Holy*. Lanham, MD: Rowman & Littlefield. 2022. 204 s.

Det heliga (*das Heilige*) är ett återkommande tema i Martin Heideggers (1889–1976) filosofi som inte utforskats tillräckligt. Richard Capobianco hävdar detta i inledningen till antologin *Heidegger and the Holy*. Boken, som består av nio essäer, öppnar upp för tanke och resonemang kring Heideggers bruk av